

DOKTRÍNA A VELENÍ

Diskuse o čs. vojenské doktríně, která před časem proběhla na stránkách našich odborných vojenských časopisů, byla jistě zajímavá z různých hledisek. Jedním z nich by mohlo např. být i překvapení nad tím, že k ujasnění tak základní teoretické otázky došlo po více než 20 letech existence našich ozbrojených sil, které za tu dobu prodělaly značný vývoj a který jistě byl nějakými zásadami a normami státem přijatými řízen.

V této úvaze se však chci doktrínou zabývat trochu z jiného hlediska.

Plukovník gšt. Ing. Josef Průša, CSc., vyslovil ve VM č. 1/1967 požadavek: „...soustředit základní doktrinální zásady a normy, formulované a kodifikované na nejrůznějších místech...“ — a předmětem zájmu této úvahy jsou některé aspekty praktických možností tohoto požadavku.

Souhlasím plně s citovaným autorem v tom, že je sotva možné shrnout všechny zásady a normy doktríny vyčerpávajícím způsobem do nějakého jednoho dokumentu, protože obsah doktríny přijaté státem je zcela zákonitě v různých oblastech její praktické realizace a na různých stupních řízení, také různě členitý a má i různou úroveň detailní rozpracovanosti, podle potřeb jednotlivých oborů státní činnosti a podle úrovně jeho vertikálních stupňů. Na nejvyšší úrovni mají přijaté zásady a normy charakter zásadní linie, která je jak politikou, ekonomikou, technickou oblastí, vojenstvím atd., podrobněji rozpracována, rozvinuta a konkretizována. Tak je tomu přirozeně i ve vztahu doktríny k procesu velení, kterým se chci v této úvaze hlavně zabývat.

Proto pro potřeby ozbrojených sil by stačilo soustředit základní doktrinální zásady a normy, kterými se řídí výstavba a příprava ozbrojených sil.

To by také bylo nutné a účelné už v zájmu jednotného chápání i jednotné realizace doktrinárních zásad v ozbrojených silách. Naskytá se ale otázka, zda takový požadavek je v současné době kvalitně splnitelný, zda totiž dnes už máme jak na úrovni státní vojenské doktríny, tak na úrovni její realizace v ozbrojených silách všechny nezbytné zásady a normy ze všech na tvorbě doktríny zúčastněných vědních disciplín, vypracovány a zformulovány na úrovni soudobých potřeb a požadavků.

Jsem toho názoru, že tomu tak ještě zdaneka není.

Mnohé doktrinární zásady a normy, převzaté z mmiulosti, se v současných podmínkách teprve obsahově i metodicky ujasňují, jednotlivé vědní disciplíny teprve vypracovávají teoretická východiska ke stanovení doktrinárních zásad a norem — prostě čs. vojenská doktrína se v současné době teprve vytváří a dotváří tak, aby odpovídala plně soudobým hlediskům.

Proto se také i dnes můžeme ještě setkat s projevy různého chápání i omezování obsahu vojenské doktríny a s nedoceňováním toho faktu, že vojenská doktrína je syntézou závěrů mnoha různých vědních oborů a že její kvalita závisí na harmonickém rozvoji a kvalitativní úrovni všech. Setkáváme se např. s tím, že za vojenskou doktrínu jsou považovány jenom závěry vojenské vědy o charakteru a požadavcích současného ozbrojeného zápasu, že nejsou doceňovány závěry např. společenských, lékařských, státních a různých mezních věd. Na druhé straně nechybí ani příklady toho, kdy za doktrinární jsou vydávány vypracované a třeba správně zdůvodněné, ale k realizaci oficiálně dosud nepřijaté závěry některých vědních disciplín. Není respektováno to, že teprve vzájemně sladěná syntéza závěrů všech zúčastněných vědních disciplín, přijatá k realizaci, tvoří čs. vojenskou doktrínu.

V článku se chci všimnout blíže současných vztahů doktríny a procesu velení, zejména některých jeho v současné době aktuálních aspektů.

☆ ☆ ☆

Systém velení, jako významná součást funkce ozbrojených sil, budujeme a rozvíjí se podle doktrinárních zásad a norem. Posuzujeme-li současný stav rozvoje velení, neubráníme se dojmu, že není zcela harmonický ve všech svých prvcích, že daleko více pozornosti a zájmu věnujeme těm doktrinárním zásadám, které pro rozvoj velení vyplývají z rozvoje technických a nových mezních disciplín a že se tak děje namnoze na úkor ostatních prvků rozvoje velení.

Svědčí o tom např. ten fakt, že závěry technických a mezních věd tvoří namnoze nejen hlavní, ale i jedinou náplň současných představ a hypotéz o rozvoji velení. Jsem rozhodně dalek toho, nedoceňovat v současné etapě vývoje význam a úlohu nových vědeckých poznatků a technických prostředků velení, ale osobně se domnívám, že to namnoze vede až k nezdravé jednostrannosti chápání rozvoje velení a k narušování harmonického rozvoje všech jeho prvků. Pod vlivem zaujetí novými disciplínami se projevují náznaky podceňování společenského charakteru velení a významu rozvoje doktrinárních zásad a norem z této oblasti. Jednou z příčin toho je jistě i současný stav rozvoje společenských věd, které zaostaly a v současné době teprve intenzivně připravují teoretická východiska, nezbytná k upřesnění doktrinárních zásad.

Genmjr. PhDr. Machač konstatuje ve VM č. 2/1967: „Vákuum, které vzniklo v důsledku zaostávání společenských věd v teoretickém zkoumání problematiky politického vedení ozbrojených sil, řízení a velení v armádě, nutně vyvolává nejistotu a někdy i přímo obavy, zda poznatky a závěry opírající se jen o výsledky technických věd a vojenské vědy jsou optimální, vzhledem k tomu, že jde o řízení v socialistické armádě.“

To je vážné a jak namnoze potvrzuje i dosavadní praxe, zdůvodněné konstatování. Jednou z příčin tohoto stavu je neujasněnost obsahu rozvoje velení. Pojem „rozvoj velení“ byl sice zformulován, oficiálně přijat, je zhusta používán v nejrůznějších dokumentech, ale jeho obsah je zatím chápán velmi různě a nejednotně, namnoze je vykládán a zužován jen z hlediska rezortních zájmů; jako nová a perspektivní oblast činnosti se stal i lákavým předmětem různých licitací.

I tady chybí zdůvodňující a objektivní teoretické východisko, pod vlivem kterého by bylo jednotně pochopeno, že rozvoj velení se řídí teorií velení, která zákonitě musí být syntézou závěrů, na velení zúčastněných vědních disciplín, respektující vedoucí úlohu teorie vojenského umění, jako disciplíny určující její obsah i cíle — tedy pochopení teorie velení jako součásti teorie vojenského umění.

Zdá se být proto zcela logické, že obsah „rozvoje velení“ by měl v komplexu zahrnovat všechny aspekty:

- rozvoje člověka jako subjektu i objektu velení v rámci ozbrojených sil;
- rozvoj struktur soustavy velení;
- rozvoje technických prostředků velení a
- rozvoje metod velení.

Každý z těchto prvků, nebo směrů „rozvoje velení“ má sám o sobě složitý a různorodý obsah, jehož rozvoj se řídí různými teoriemi. Ale teprve v tomto komplexu je možné hovořit o rozvoji velení jako činnosti, kterou se prakticky uskutečňuje program ozbrojených sil, určený teorií vojenského umění. Teprve komplexním a hromadným rozvojem všech těchto prvků velení dochází prakticky k rozvoji teorie velení.

V současné praxi se ale často setkáváme s různými deformacemi pojetí obsahu „rozvoje velení“. Za rozvoj velení bývá vydáván jen rozvoj některého z jeho prvků, nebo dokonce jen některá jeho část, čímž dochází k absolutizaci významu částí na úkor celku, jehož obsah je tak zužován, a k podceňování nebo přehlížení významu rozvoje ostatních prvků. Není pak divu, že při takovém neujasněném pojetí obsahu rozvoje velení dochází k různým názorům a představám o tom, kdo je za rozvoj velení odpověden, kdo jej má řídit, koordinovat, atd.

A právě v tom spočívá určité nebezpečí možných jednostranností, nekomplexností a možných deformací v dalším rozvoji velení.

Nelze se vůbec divit tomu, že v současné etapě se do popředí zájmu dostaly závěry nových vědních disciplín, že jejich závěry vynesly na povrch potřebu řešit i zcela nové úkoly, které se dosud neřešily a že tato situace si vynutila organizovat k jejich řešení i nové prvky struktury velení. Je jistě správné a nutné, aby novými poznatky byly výrazně ovlivněny i doktrinární názory na velení.

Nebylo by ale správné, aby objektivně nutný zájem o nové poznatky zatlačil zcela do pozadí význam ostatních a i nadále neméně důležitých zásad a norem velení. Svoji roli tu jistě sehrála i celková neujasněnost doktrinárních zásad

a i nadále neméně důležitých zásad a norem velení. Svoji roli tu jistě sehrála i celková neujasněnost doktrinálních zásad a norem velení a skutečnost, že závěry jednotlivých zúčastněných vědních disciplín nejsou v současné době na stejné úrovni rozpracovanosti.

Všimněme si blíže některých konkrétních projevů tohoto stavu. V poslední době se v materiálech i různých jednáních o rozvoji velení objevil nový termín — „doktrinální systém velení“. Zpravidla je tím míněn v ozbrojených silách zavedený systém, kterým se prakticky v současné době velí. Z tohoto hlediska nemůže být proti takovému názvu žádných námitek leda to, že ten přídomek „doktrinální“ je v podstatě nadbytečný, protože nevyjadřuje žádnou specifikou současného systému velení a je odrazem jen toho, že tento systém velení se řídí platnou doktrínou.

Jenomže se stává — a samotný ten rozlišující přídomek „doktrinální“ k tomu navádí, že tento systém velení je stavěn do takového světla a chápán tak, jakoby vedle něho nebo nad ním a nezávisle na něm existoval, nebo vznikl ještě nějaký jiný, než „doktrinální“ systém velení. Někdy to působí dojmem, že „doktrinální“ systém velení je chápán jako nevědecké provizorium, předurčené k dožití, které bude v příslušné době vystřídáno zcela novým a vědeckým systémem, který už nebude „doktrinální“.

S takovým názorem by ovšem nebylo možné souhlasit proto, že v ozbrojených silách nikdy nebude a nemůže existovat jiný, než „doktrinální“ systém velení. Každé odlišné pojetí rozvoje velení by mohlo napáchat mnoho škod. Netvrdím, že takové pojetí rozvoje velení je jevem obecným a oficiálním — inklinují ale k němu některé tendence v současné praxi. Tyto tendence jsou podporovány neoddiskutovatelnou skutečností, že současný stav systému velení není uspokojivý, že zaostává za požadavky nejen dneška, ale hlavně perspektiv a že vyžaduje kvalitativní přestavbu, ku které také bylo přistoupeno.

Bylo by ale vážným nedorozuměním chápat další rozvoj velení jinak, než jako nepřetržitý a postupný rozvoj stávajícího — tedy onoho „doktrinálního“ — systému s cílem dovést jej všemi možnými cestami na požadovanou úroveň kvality a efektivnosti, zdůvodněné a vypracované teorií. Jednotlivé etapy tohoto procesu budou mít přirozeně v závislosti na konkrétních teoretických i praktických možnostech, různý obsah a budou představovat různé velký podíl na onom „kvalitativním skoku“, který nikdy není okamžikem, ale sám o sobě procesem. Nebudeme tedy velet do určitého data „doktrinálním“ systémem, který v určené době zaměníme nějakým jiným — to by byla iluze a omyl.

Bouřlivý rozvoj, význam a závažnost vlivů nových vědních oborů a technických prostředků v oblasti řízení v poslední době si jistě vynucuje, aby teorie přistupovala k řešení problémů velení z pozic nových poznatků, které namnoze jdou až na kořen věci. To dává právo i povinnost vědeckovýzkumné frontě teoreticky řešit problém i zcela nově, od základu a bez ohledu na některé principy a zásady, na kterých je vybudován současný systém. Ale výsledky takové vědeckovýzkumné práce zůstávají jen vědeckou hypotézou, dokud nejsou synteticky posouzeny ve vztahu k podmínkám a možnostem praktické realizace, prostě dokud nejsou doktrínou přijaty, ať už v celém komplexu, nebo jen v některých částech. A právě proces takového syntetického posuzování závěrů a hypotéz jednotlivých vědních oborů, ve vzájemných souvislostech a návaznostech, ve vztahu k praktickým možnostem a potřebám — tedy v podstatě tvorba doktrinálních zásad a norem — je nejvážnějším problémem dalšího rozvoje velení, zejména z hlediska způsobů praktické realizace. Zatím

nemůžeme tvrdit, že v současné době by tato činnost byla silnou stránkou procesu velení.

Souhrn požadavků a současných podmínek rozvoje velení v celém komplexu jeho obsahu jasně ukazuje na nezbytnost účelné dělby práce všech zainteresovaných funkčních orgánů a vědeckovýzkumné základny, vzájemně koordinované k jednotnému cíli, podle jednotného plánu a jednotné metodiky. Jen centrálně koordinovaná, obsahově i časově vzájemně skloubená dělba práce sledující prakticky realizovatelnou postupnost zkvalitňování velení, může vést k úspěchu úsilí v této oblasti. Jinak by snadno mohlo dojít k nežádoucí roztržce teorie a praxe, k narušení jejich vzájemných vazeb a závislostí a tím i k narušení nezbytné posloupnosti praktické realizace výsledků vědeckovýzkumné práce. Tento požadavek se přirozeně nijak nedotýká nutnosti, aby vědeckovýzkumná základna pracovala s nezbytným teoretickým i experimentálním předstihem, limitovaným schopností formulovat cíle a požadavky do takové perspektivy „kam až vidíme“.

Pro takovou koordinaci a řízení rozvoje velení byly teprve vytvořeny organizační předpoklady, které jsou v plném souladu s tendencemi ve všech ostatních armádách. Rozsah a význam komplexu rozvoje velení v současných podmínkách si všude objektivně vynutil, aby byl koordinován zvláštním orgánem, schopným postihnout celý jeho obsah, který se vymyká možnostem dosavadních orgánů, řešících jen jeho určitý dílčí problém. Nemůžeme ovšem už tvrdit, že tato objektivní tendence se už všude prosadila a že je už všude jednotně a správně chápána.

Sama současná praxe však potvrzuje vážnost tohoto problému zejména v současné době, kdy se tvoří představy o dlouhodobém vývoji velení a kdy je důležité se vystríhat všech omylů. A právě tento proces nám avizuje některé mezery v doktrinálních zásadách a normách, v jejich rozpracovanosti a metodické ujasněnosti celého dalšího procesu rozvoje velení.

Je nezbytné, aby každá z doktrinálních zásad byla obsahově naprosto jasná, nepřipouštělo různý výklad, aby její formulace byla konkrétní a účinná. To ovšem prakticky vyžaduje, aby každá z nich byla podložena vyčerpávající a vědecky zdůvodňující teoretickou studií nebo studii všech těch oborů, které se na jejím obsahu podílejí. Řekne-li např. vojenská věda, že velení musí být třeba „odolné“ — pak musí být jasné a jednotně chápáno, co to odolnost velení je, čeho se týká, v čem spočívá, podle jakých kritérií a norem se v současných podmínkách posuzuje, jaké cíle sleduje v perspektivě, atd. Stejně je to přirozeně i u všech ostatních doktrinálních zásad pro oblast velení.

Skutečnost je ale zatím namnoze taková, že ne všechny dnešní doktrinální zásady a normy těmto požadavkům vyhovují, že mnohé z nich byly převzaty z minulosti a dnes mají odlišné podmínky realizace, některé jsou formulovány příliš obecně a postrádají potřebných objektivních teoretických východisek, ujasňujících a zdůvodňujících jejich pojetí a obsah v současné etapě vývoje, atd.

Jako příkladů si všimneme blíže některých doktrinálních zásad velení z oblasti společenských věd. Volím tuto oblast ne proto, že by se v ostatních nenašly příklady, ale proto, že podle mého názoru celý dosavadní průběh úsilí o zkvalitnění velení potvrzuje a že nejvíc nejasností a obtíží tohoto procesu pramení právě ze společenských zásad a norem velení.

Vlivy vědeckotechnické revoluce se promítají do procesu velení různými cestami a směry. Všechny se však do praxe velení transformují cestou myšlení

lidí, na které vědeckotechnická revoluce klade největší nároky. Tento mnohostranný vývojový pohyb zákonitě mění úroveň a způsoby myšlení, formy i obsah vzájemných vztahů jednotlivců i kolektivů v systému velení, vyžaduje změny v pojetí funkcí jednotlivých prvků velení, v dělbě jejich práce, v jejich vzájemných návaznostech a závislostech. To všechno mění i podmínky, vnitřní obsah a způsoby praktické realizace těch společenských principů, na kterých je systém velení vybudován.

Proto v současné praxi nemůžeme už vystačit jen s obecnou formulací doktrinárních zásad a norem, ale nezbytně potřebujeme ujasnit a teoreticky zdůvodnit jejich soudobé pojetí a vypracovat si účinné metody jejich praktické realizace. Je zajímavé například, že zatímco na jedné straně zdůrazňujeme, že člověk i nadále zůstává základním a určujícím článkem systému velení a že těžiště jeho funkce se bude přenášet z oblasti výkonové do oblasti tvůrčí, že na druhé straně nevěnujeme logickým důsledkům, které z toho zákonitě vyplývají pro lidi a jejich přípravu takovou pozornost, jakou věnujeme třeba jejich technickým prostředkům. To se projevuje např. v tom, že v našich představách o dalším rozvoji velení vcelku málo uvažujeme a rozebíráme důsledky těch změn, ke kterým došlo v pojetí společenských principů velení. Nijak ale nebude přeháněno tvrzení, že dokud si plně neujasníme, nezdůvodníme a nebudeme jednotně chápat a uplatňovat soudobý charakter a obsah takových základních principů velení, jako je třeba centralismus, kázeň, nedílná velitelská pravomoc a další, že do té doby nemůže být naše úsilí o zkvalitnění velení plně úspěšné.

Domnívám se, že mnohé příslušníky velitelského sboru by přivedla do rozpaků třeba otázka, jakou kázeň vlastně konkrétně chceme dnes mít v ozbrojených silách. Pravděpodobně by se ukázalo, že víme víc toho, co nechceme, než toho, co vlastně chceme, že nemáme dostatečně ujasněny a zdůvodněny kritéria a normy, že jsou na ně různé názory atd.

To ovšem jen náhodně volený příklad a odpověď na takovou otázku není dnes ani při existenci řádů, tak jednoduchá. Víme, že se na těchto problémech usilovně pracuje. Nejde ovšem také jen o kázeň. Určité problémy máme v pojetí i jiných principů.

Tak např. můžeme plným právem očekávat, že proces mechanizace a automatizace velení, vlivem praktických možností zejména automatizační techniky a jejích zpětných vlivů na strukturu a metody práce, vynese v nejbližší době „na pořad dne“ otázku účelné míry centralizace, jako dalšího významného doktrinárního principu velení.

Současná praxe si vynutila, zejména na vyšších stupních velení, zabývat se možnostmi decentralizace, což je jen druhá stránka téže mince. Z toho můžeme usoudit, že dosavadní míra centralizace je namnoze neúčelně vysoká a že se to projevilo jako určitá brzda rozvoje koncepční práce. To je ale reakce na současnou situaci a současně možnosti, která může, ale také nemusí odpovídat tendencím vývoje v perspektivě. Pravděpodobně odpovídat bude — ale měli bychom se včas teoreticky připravit na řešení určitých protikladných tendencí, ke kterým zcela zákonitě dojde. Automatizační technika svými možnostmi bude na proces velení vykonávat tlak ve směru jak horizontální integrace jednotlivých činností velení, tak ve směru vertikální centralizace. Na druhé straně se ale bude velení vyvíjet dále pod tlakem požadavků plného uplatňování tvůrčích schopností, samostatností a iniciativy lidského činitele na všech stupních velení a tyto požadavky se mohou dostat do vzájemného rozporu, který bude

třeba řešit velmi citlivě, na základě dobře teoreticky připravených a zdůvodněných zásad a principů.

Při praktickém uplatňování principu centralizace ale zdaleka nejde jenom o míru centralizace, i když to samo o sobě je otázka velmi vážná. V našich ozbrojených silách jde ale především o správné pochopení a uplatnění toho faktu, že „není centralismus jako centralismus“ a že je rozdíl ve formách uplatňování centralismu v socialistické a v kapitalistické armádě, i když jeho podstata je stejná. Na to někdy zapomínáme, když studujeme zkušenosti v kapitalistickém hospodářství, nebo armádách.

V socialistických ozbrojených silách jde o demokratický centralismus, tedy o demokratické formy uplatňování tohoto principu. A to je záležitost velmi choulostivá, zejména v ozbrojených silách. To vyžaduje velmi pečlivě zvážit onu „míru demokratismu“. Ze samotné podstaty ozbrojených sil, jako účelové společenské organizace, z charakteru a podmínek plnění jejich úkolu vyplývá nutnost určité omezenosti demokratismu, která nesmí překročit hranici, za kterou by ozbrojené síly přestaly být samy sebou. Tato hranice bude vždycky výš, než v jiných společenských organizacích a její správné stanovení je velmi závažným a citlivým úkolem a má např. velmi úzké vazby na problém kolektivnosti, o kterém se zmíním zvlášť.

Do jaké míry „omezit“ demokratismus v ozbrojených silách, je velmi vážným problémem proto, že na druhé straně socialistický charakter našich ozbrojených sil vyžaduje vytvořit v nich dostatečný, či lépe řečeno maximálně únosný, prostor pro praktické uplatňování demokratických forem centralismu, bez kterých by ozbrojené síly přestaly být socialistické.

I v tomto směru můžeme v současné praxi najít celou řadu nejasností a z nich plynoucích úchylek na tu nebo druhou stranu. V procesu velení se v současné době uplatňují např. velmi naléhavě vlivy vědeckotechnické revoluce a jedním z jejích požadavků je i vytvořit v procesu velení dostatek prostoru k uplatňování vědy, která už svou podstatou a posláním vyžaduje určitou demokracii. Prostě efektivní uplatňování centralismu v ozbrojených silách je složitým společenskovo-vědním problémem, který vyžaduje velmi seriózní teoretickou práci, bez které nelze řešit další rozvoj velení.

Dalším doktrinárním principem velení, jehož soudobé pojetí, obsah i metody realizace vyžadují v současné době zásadního ujasnění, je princip nedílné velitelské pravomoci.

Všimnu si jen jednoho jeho praktického aspektu — jeho vztahu ke kolektivnosti.

Složitost procesu velení a nároky na optimálnost rozhodování si postupně vynutily a čím dále, tím naléhavěji budou vynucovat, aby velitelé, zejména na vyšších stupních velení, v procesu informování a hodnocení situace a při přípravě nezbytných podkladů rozhodování využívali kolektivu odborníků — svých pomocníků. V tomto směru je jasné, že význam kolektivu nespočívá v jeho kvantitě, ale v kvalitě.

Základním a nejdůležitějším kolektivním orgánem každého velitele je jeho štáb, který z těchto důvodů vznikl a postupně se vyvíjel. Poslání štábu jako kolektivního orgánu velení, jako organismu odborníků — pomocníků velitele při jeho rozhodování a realizaci rozhodnutí — to je to nejvlastnější poslání štábů všech stupňů. Tak by také měly být štáby všech stupňů chápány a využívány — jako kolektiv odborníků určených k tomu, aby všestranně pomáhal

veliteli řešit všechny činnosti velení, které jsou danému stupni vymezeny úkoly a působností a za které velitel svému nadřízenému osobně zodpovídá.

V procesu vývoje štábů došlo a dochází k postupnému horizontálnímu členění i vertikálnímu vrstvení struktury štábů, zejména v důsledku technizace boje. Složitost velení si vynutila, aby velitel dočasně nebo trvale delegoval část své pravomoci na čelné představitele jednotlivých odborností ve štábu a aby jim ukládal odpovědnost za svěřený úsek činnosti velení. Tato odpovědnost je ovšem odpovědností příslušného funkcionáře štábu veliteli, který vůči svému nadřízenému dále odpovídá osobně.

Tento objektivní vývoj štábů byl namnoze provázen i různými vlivy, které někdy potlačovaly pravý smysl poslání štábů a vedly i k určitým deformacím v jeho pojetí. Svoji roli tedy sehrály mírové podmínky velení, které někdy zatlačují do pozadí rozhodující význam podmínek v poli, rezortismus, subjektivismus, konzervatismus a další vlivy.

Tak namnoze docházelo i k nedoceňování významu štábů jako kolektivních orgánů velení a vedle nich vznikají zvláštní kolektivní orgány, jako pomocníci velitele, jejichž existence a funkce ne vždy byla logicky zdůvodnitelná. Např. v takových případech, kde poradní kolektivní orgán velitele byl složen zase jen z funkcionářů vlastního štábu, to zcela zákonitě vedlo k formálnosti a k duplicitním činnostem, protože titíž funkcionáři posuzovali tytéž problémy jednou jako příslušníci štábu a podruhé jako členové nějaké „rady“, což v žádném případě nemůže být efektivní, protože velitel má možnost si k posouzení jakéhokoliv problému povolát kdykoli ty příslušníky štábu, které potřebuje. K takovým metodám řízení často vedla určitá „módnost“ kolektivismu, ne vždy správně chápáného a namnoze zaměňovaného za demokracii.

Jiná je ovšem otázka kolektivních orgánů na těch stupních velení, nebo v těch jeho orgánech, kde důsledky rozhodování přesahují rámec velitelem řízeného organismu ozbrojených sil, kde jde o jeho posouzení v širších souvislostech politických, správních a hospodářských. V takových případech jsou zvláštní kolektivní orgány, složené z představitelů a odborníků zainteresovaných úseků objektivně nezbytné ke komplexnímu posouzení a k optimálnímu rozhodnutí. Potřeba takových orgánů v budoucnu dále poroste a jejich význam bude stoupat.

V historickém vývoji takových orgánů nejen v ozbrojených silách, ale v celé naší společnosti, můžeme sledovat, jak v různých obdobích se tyto orgány měnily z orgánů „poradních“ na orgány „s rozhodující pravomocí“ a naopak. Takové změny byly zpravidla vyvolány politickými podmínkami řízení v dané etapě a jejich smyslem bylo určité omezování subjektivní moci tehdy, kdy z jakýchkoli důvodů bylo nebezpečí, že by se mohla dostat do rozporu s celospolečenskými zájmy.

V současné době po ne právě nejlepších zkušenostech s velmi mlhavou a těžko realizovatelnou „kolektivní odpovědností“, která je neodlučitelná od „kolektivní pravomoci“, se v celé naší společnosti prosazuje tendence „řízení odpovědným vedoucím“, která je v plném souladu se závěry soudobé teorie řízení.

Modifikací tohoto principu v ozbrojených silách je nedílná velitelská pravomoc, která, jak se můžeme poučit v dílech vynikajícího sovětského vojenského teoretika M. V. FRUNZE, byla v Sovětské armádě přijata jako vyšší vývojová forma velení před více než 40 lety. I naše doktrína považuje princip nedílné velitelské pravomoci za jeden ze základních principů velení.

Je ovšem skutečností, že zatím nemáme dostatečně hluboko teoreticky analyzovány vlivy současné úrovně společenského vývoje a vědeckotechnické revoluce v pojetí, vnitřní obsah a způsoby realizace tohoto principu a že v důsledku toho dochází v praxi velení k některým nejasnostem, obtížím a disproporcím. Sotva ale můžeme předpokládat, že rozbor těchto otázek by vedl k závěru, že nedílná velitelská pravomoc ztratila v soudobých podmínkách něco ze své důležitosti a principiálního významu, např. ve vztahu ke kolektivnosti jako metodě řízení. Svědčí o tom např. charakter těch změn, ke kterým došlo v podmínkách ozbrojeného zápasu, které už z časového hlediska jsou v rozporu s metodou kolektivního řízení — což ovšem zdaleka není jediný a rozhodující důvod.

Jedním z důsledků teoretické nejasnosti tohoto problému je i určitá nejednotnost v názorech na charakter některých kolektivních orgánů v ozbrojených silách.

Podle mého názoru podstatou nejasnosti v této otázce je dnešní metodická nejasnost a nepropracovanost efektivních způsobů přípravy objektivních podkladů rozhodování a praktické možnosti současných metod, ve kterých se střetávají časové podmínky s objektivním požadavkem aktivní účasti mnoha odborníků při tvorbě rozhodnutí. Tento problém ovšem není řešitelný ani tím, ani oním charakterem kolektivních orgánů, protože ty ovlivňují velení ve zcela odlišné poloze. Vycházíme-li z pozic samotné podstaty řízení, tedy i velení, v jeho soudobých podmínkách, tak můžeme konstatovat, že soudobé velení vyžaduje kolektivnost jako metodu poznání a nezbytný předpoklad objektivnosti podkladů rozhodování, že ale **podstatě velení, jeho principům a podmínkám vyhovuje kolektivnost, jako metoda řízení, jako forma praktického uplatňování pravomoci a odpovědnosti.**

Někdy se dopouštíme toho omylu, že zaměňujeme rozhodování, jako proces poznávání stavu, s rozhodnutím, jako syntetickým výsledkem tohoto procesu, který je projevem odpovědného subjektu, nadaného intuicí, vůlí a dalšími vlastnostmi člověka, které v rozhodnutí hrají svou nemalou roli. Vezmeme-li v úvahu tendence vývoje procesu rozhodování, zejména předpokládané vlivy strojového zpracování informací a hlavně možnosti a výsledky strojového modelování některých procesů rozhodování, které nám umožní zvýšit míru objektivnosti podkladů a optimalizace variabilnosti možných řešení daného stavu, pak dojdeme s největší pravděpodobností k závěru, že tendence vývoje směřují k dalšímu zvýraznění principu nedílné velitelské pravomoci.

☆ ☆ ☆

Těmito příklady jsem chtěl upozornit na některé současné, dílčí problémy rozvoje velení a především na jeho závislost na rozpracovanosti doktrinálních zásad. Podobné, nebo jiné problémy bychom našli ve všech vědních oblastech, které se tak či onak podílejí svými závěry na rozvoji velení. Příklady z oblasti společenských věd jsem volil záměrně především proto, že jejich účast a význam pro další rozvoj velení považuji za rozhodující. Kromě toho (jak jsem již uvedl) se domnívám, že v současné etapě zkvalitňování velení se projevují některé rysy zužování jeho obsahu, jednostranného a nekomplexního jeho pojetí, charakterizovaného především praktickým nedoceňováním významu rozvoje lidského činitele v procesu velení a jeho společenského charakteru.

Vědeckovýzkumná pracoviště společenských věd v současné době na řešení těchto problémů pracují — jde ale o velmi složité otázky s celospolečenskými vazbami, jejichž řešení potřebuje určitý čas. To ovšem vytváří pro rozvoj velení složitou situaci. Vyrovnat zpoždění teorie za potřebami praxe nelze naráz, jestliže navíc je namnoze ještě nutné i překonávat doznívající podceňování teoretické práce, zejména pokud se týče praktických opatření v její prospěch. Ale život ozbrojených sil, nárůst objektivních požadavků praxe velení na řešení naléhavých problémů, nelze zastavit. Proto pod tlakem praxe je třeba i za této situace řešit některé naléhavé problémy velení i s vědomím toho, že nemáme ještě plně kvalitní analýzy problémů, teoretická východiska k jeho řešení a ani synteticky zváženy všechny možné varianty jejich řešení. V některých případech ale rozhodnutí nelze odkládat a není jiného východiska.

Proto také současný proces zkvalitňování velení je provázen některými rysy živelnosti, nesystematičnosti a dalšími zejména tehdy, kdy v dobrém úmyslu, ale pod tlakem netrpělivosti se pokoušíme řešit všechno najednou.

V současné době je tedy důležité si uvědomit, že všechna rozhodnutí bez důkladné teoretické přípravy a opřené namnoze jen o empirii nesou v sobě nebezpečí omylů a deformací a že je nezbytné vždy pečlivě uvážit naléhavost „rychlého“ rozhodnutí v každém jednotlivém případě.

Máme z minulosti dostatek zkušeností — a nejen z oblasti velení, — že tam, kde rozhodování není dostatečně opřeno o objektivní závěry teorie, nebo tam, kde jsou její závěry nedoceny, že tam se snadno a často rozhodujícím způsobem uplatňují vlivy subjektivismu a rezortismu, že místo integrace zájmů dochází k jejich tříštění a že vlivy subjektivní moci, uplatňované v procesu teoretického ujasňování problémů, zpravidla neprospívají objektivitě řešení a mohou vést k plýtvání hodnotami.

Jsme dnes v situaci, kdy vědu, vědeckost a důsledky vědeckotechnické revoluce zatím více teoreticky proklamujeme, než prakticky jsme schopni uskutečňovat. To je pochopitelné, ale musíme vidět, že v takových podmínkách je i možné pod stejnými hesly „vědeckosti“ uplatňovat místo objektivních zájmů zájmy subjektivní a rezortní. Žádná nová věc se nerodí lehce a bez obtíží a není také ihned dost odolná čelit všem překážkám, které se jí mohou postavit do cesty. Nejinak je tomu v současné době i s pojetím a chápáním obsahu rozvoje velení, které sice jako pojem už zakotvilo, ale není dosud jednotně pochopeno ve svém komplexu, různorodosti problémů a ve svých nových, nenavyklých souvislostech a složitostech.